

BUITEN

16^E JAARGANG N^O. 2.

ZATERDAG 14 JANUARI 1922.

Foto C. Steenbergh.

DE BENEDENGANG IN HET HUIS TE WINDESHEIM.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VERDWENEN DOCUMENTEN (2), UIT HET AMERIKAANSCH VAN GARDNER HUNTING	BLZ. 14
HET HUIS TE WINDESHEIM (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 13, 16—19
GRILLIGE SCHADUWEN (9), DOOR ALIE SMEDING	BLZ. 17
VAN DEN BUITEN II, DOOR HOUTVESTER	„ 19
DE ST. JORISKERK TE AMERSFOORT, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 20—23
DE RAVENFAMILIE IN HET VOLKSGELOOF, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 22
LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR (15), DOOR F. ST. MARS, GEAUTORISEERDE VERTALING VAN S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	„ 23
EEN TYPISCH ZWITSERSCH DORPSSTRAATJE IN SARNEN, ILLUSTRATIE	„ 24

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE VERDWENEN DOCUMENTEN.

2) *Uit het Amerikaansch van GARDNER HUNTING.*

ZIJN oogen waren op mij gericht, kwaadaardig, met een gloed als van gesmolten metaal. Zijn lippen waren wit van drift. Zijn jas was achter zijn ooren opgeschoven tot het leek alsof hij geen hals meer had en zijn vet lichaam was op het haardkleedje zoo ineengedoken dat hij er uitzag als een groot varken. Ik stak het pistool in mijn zak. Terwijl ik dit deed zag ik het velletje papier bij mijn voet op den grond liggen. Ik raapte het op en keek nieuwsgierig naar den inhoud. Ik voelde dat ik het recht ertoe had. Dit stond erin geschreven:

„Judson Bain, stad.

„Mijnheer! Ik ben pas begonnen, zooals u spoedig zult inzien. Ik weet hoe ik uw aanvallen het hoofd kan bieden. Ik heb een nieuwen bondgenoot, die u het vuur aan de schenen kan leggen als u onderhandsche dingen wilt doen. Wees bij voorbaat gewaarschuwd.

HAROLD PHILBRIC”.

Ik begreep niets van het briefje. Ik bukte mij en overhandigde het Judson Bain weer, maar nu uit pure plagerij.

„Vergeet niet, dat ik u dat heb ter hand gesteld,” zei ik. „Philbric wil er misschien zekerheid van hebben.”

Hij nam het papier aan en hield het voor zich uit. Zijn kameraad kroop met moeite tusschen de ruïne van de boekenkast uit en hield zijn zakdoek tegen een snede in zijn hoofd.

„Je zult hier duur voor moeten betalen, jongmensch,” sprak hij, terwijl zijn gezicht zoo mogelijk nog bleeker werd dan te voren. Maar het vreemde gebaar dat hij maakte — een wuiven met de hand dat scheen al de verwoesting aan te duiden welke te voren in het kantoor was geweest, zoowel als de geruïneerde boekenkast, trok mijn aandacht.

„Hiervoor?” herhaalde ik, zijn beweging nabootsend. „Hoe zoo?”

„Je bent er klaarblijkelijk bij betrokken.”

„Ik schijn erbij betrokken, maar ik heb dit gevecht niet uitgelokt.”

„Het zal niet moeilijk zijn te bewijzen wie gisterennacht hier heeft ingebroken en waarom.”

„Ingebroken, zoo? Wie spreekt van diefstal?”

„Ik”.

„En ben ik daar ook bij betrokken? Het kan heel interessant zijn te vernemen in hoeverre ik met uw zaken te maken heb.”

„Dat zal je spoedig genoeg vernemen.”

„Laten wij het hopen. Maar als je voor jezelf iets wil vernemen, trek dan leering uit deze eerste ervaring. Den volgende keer zal ik niet zoo zachtzinnig zijn.”

Dit was natuurlijk pure bluf. Maar ik wilde ze gaarne lokken. Ik begreep er niets van en het was niet mijn schuld. Ik bleef bij de deur stilstaan en haalde mijn portefeuille te voorschijn. Ik nam er een kaartje uit, schreef den naam van het kleine hotel erop en legde het op de tafel bij de deur.

„Dat is mijn adres voor de volgende vierentwintig uur,” beloofde ik op goed geluk. „Ik zal mijn tijd gebruiken om u te betalen voor de behandeling die gij mij vanmiddag hebt doen ondergaan. Goeden dag.”

Ik ging naar buiten en liep de trap af. Ik was nu zoo heerlijk opgewonden, dat ik mij nauwelijks uiterlijk kalm kon houden toen ik op straat kwam. Die poging gaf ik echter dadelijk op, want iedereen was even opgewonden. Er stond een heele menschenmenigte. Overal kwamen menschen aanloopen naar den hoek waar ik stond.

Onder aan de trap stonden een half dozijn mannen bij elkaar. Ik stapte bijna in hun midden en zij keerden zich allen naar mij toe.

„Waar komt u vandaan?” vroeg iemand. De vraag leek mij al heel bespottelijk. Van het tragische naar het komische is slechts een stap en ik lachte luid. Zij staarden mij aan alsof zij verbluft waren door mijn verschijning.

„Ik heb zooeven een bezoek gebracht bij Judson Bain en Mr. Scancey,” antwoordde ik.

„Scancey!”

Drie of vier lieten tegelijk dezen uitroep hooren.

„Zeker”, sprak ik. „Hebt u hier zooiets als een politie-agent of een veldwachter?”

De menigte groeide aan.

„Is Scancey hier boven?” vroeg een korte, zwaargebouwde man met eerlijke, bruine oogen, die een weinig naar voren drong.

„Een man dien Bain Scancey noemt is boven,” antwoordde ik. „Hij heeft een oogenblik geleden mij met deze revolver getracht dood te schieten.”

Ik haalde het pistool uit mijn zak.

„U dood te schieten?” riep het koor uit.

„Wheeler Scancey?” vroeg de dikke man dringend.

„Ik ken den kerel zelf niet,” antwoordde ik. „Hij is een klein mannetje met een krijtuit gezicht, die te langzaam met een revolver omgaat om ze te gebruiken.”

De vrager keerde zich naar de anderen.

„Dan is het niet waar!” zei hij. „Als Scancey hier is, is hij niet in The Hazels.”

„Dat klinkt nog al logisch,” zei ik. „Maar waar is een politie-agent?”

„Ik ben de vrederechter,” antwoordde hij mij.

„Neemt u dan deze revolver en mijn aanklacht tegen Scancey en Bain in ontvangst. Ik ben naar hun kantoor gegaan met een vreedzame boodschap — voor Miss Philbric — en zij hebben getracht mij te vermoorden.”

„Philbric!”

Weer herhaalden zij den naam dien ik uitsprak.

„Bent u een vriend van de Philbrics?” riep een lange man, die niet in de voorste rij stond.

Hij was een knappe, goed gebouwde jonge man, blijkbaar van beteren stand dan de andere mannen om mij heen.

„Ik geloof dat ik mijzelf als zoodanig mag beschouwen,” zei ik.

Hij drong naar voren.

„Wat weet u van dit schieten?” vroeg hij. „Bent u uit het huis gekomen? Hebt u Donna hier eenige minuten geleden gezien? Bent u degene, die het briefje heeft gebracht?”

Ik keek hem aan.

„Schieten?” herhaalde ik. „Er is niet geschoten. Ik heb den kleinen gek zijn revolver afgenomen.”

„Wie bent u?” vroeg hij.

„Mijn naam is Dan Randall. Ik ben de neef van wijlen John Randall, die, als ik mij niet vergis, hier in den omtrek goed bekend was.”

„Bent u Dan Randall?”

Ik boog.

„En u?”

Maar hij antwoordde niet op deze vraag. Hij deed een andere.

„Bent u op The Hazels geweest toen dit schieten plaats had?”

„Ik ben niet op The Hazels geweest,” zei ik zoo duidelijk als ik kon, „en ik weet niets van schieten.

Een algemeen geroep steeg op. Ik keek rond om een verklaring te lezen in de oogen der omstanders, maar zij keken mij op hun beurt aan met een verbaasden, dommen blik. Doch de jonge man, die zich als ondervrager had opgeworpen, kwam dichterbij en legde zijn hand op mijn arm.

„Dat is een vreemde warboel,” zei hij. „Ik begrijp er niets van en ik geloof ook niet dat u het doet. Wist u dat Hal Philbric een uur — een half uur geleden op The Hazels een man heeft vermoord?”

„Neen”, zei ik eenvoudig.

Ik verlangde niets meer te zeggen, maar voor mijn geest steeg het meisje op dat ik had gezien. Het was duidelijk dat haar naam Philbric was. Wie de man Harold of Hal kon zijn, haar vader of haar broer, kon ik alleen maar veronderstellen, maar hij was ongetwijfeld een van haar bloedverwanten. Dat er iets tragisch was gebeurd en dat dit haar van nabij betrof, was te duidelijk om het te betwijfelen.

Maar de man voor mij bleef aandringen.

„Hebt u het niet gehoord?”

„Ik heb niets gehoord.”

„Hebt u niet tien minuten geleden met Donna gesproken? Men heeft mij verteld dat u op straat met haar gezien bent.”

„Dat is zoo,” antwoordde ik kort en bondig. „Het was in opdracht van haar dat ik naar het huis ben gegaan.”

„Wist zij het dus niet?”

„Ik houd het voor onmogelijk dat zij iets zoo tragisch heeft geweten,” zei ik.

Hij keek mij onderzoekend in de oogen. Hij had mooie, goede, scherpe oogen. Hij was donker, flinkgebouwd, goed gekleed — iets te netjes, was de indruk, dien ik van hem kreeg — maar een gentleman.

„Gaat u liever met mij mee,” zei hij kortaf. „Mijn auto staat om den hoek. Wij zullen er dadelijk heen gaan — als ge uw wond hebt verzorgd.”

„Mijn wond?”

„Ja. U hebt een snede in uw gezicht — een vrij ernstige, geloof ik. Zullen wij hier naar de apotheek gaan en ze laten verbinden? Het moet gebeuren vóór wij vertrekken, ofschoon wij er zoo weinig mogelijk tijd voor zullen nemen.”

Ik hield mijn hand tegen mijn wang en voelde dat die nat was. Ik keek naar mijn vingers en zag dat zij rood van bloed waren.

TWEDE HOOFDSTUK.

Ik was dien morgen overtuigd dat de Fortuin nooit iets ten halve doet, toen ik naast Bob King in zijn auto zat, terwijl wij samen over een modderigen landweg reden, zonder te letten op water, modder of snelheidswetten. Ik had een telegram naar de stad gezonden om de bagage af te halen, die ik in den trein had achtergelaten, en had hem aan zijn woord gehouden.

Hij stelde zich voor. Hij was, zei hij, een vriend van de familie Philbric. Meer vertelde hij niet, en er was ook geen enkele reden waarom hij het wel zou doen.... Ik had hem eigenlijk evenveel — of liever even weinig verteld — van mijzelf. Maar wij hadden nu niet veel lust om over persoonlijke dingen te praten. Wij spraken over hetgeen op het oogenblik het meest onzen geest vervulde.

„Ik weet weinig genoeg,” zei hij. „Het bericht bereikte mij per telefoon. Maar niemand anders weet er meer van. Het is een vreemde reeks van gebeurtenissen geweest — en nu is het een treurspel geworden.”

„Wie is de man, die doodgeschoten is?” vroeg ik.

„Dat is juist het vreemde,” zei King met gefronste wenkbrauwen. Ik hoorde eerst dat het Wheeler Scancey was. Dat was de algemeene indruk in de stad. Maar u zegt dat u hem hebt gezien.”

„Ik heb den indruk gekregen dat dit zoo is,” zei ik grimmig.

„Dan is de eenige verklaring, die ik mij kan voorstellen, dat Hals telefonisch bericht verkeerd is begrepen. Er is beslist iets gezegd omtrent Scancey.”

„Wist u,” vroeg ik, „dat er vannacht op het kantoor van Bain is ingebroken?”

„O, ja,” zei hij. „De heele stad sprak erover tot het andere bericht kwam.”

„Is er eenig verband tusschen de twee?”

„Ik weet het niet,” antwoordde hij langzaam. „Is er iets dat u dit doet denken?”

„Alleen maar een toevallige omstandigheid. Philbrics briefje maakte Bain woedend. Ik nam de vrijheid het te lezen nadat zij getracht hadden mij af te ranselen en dood te schieten, omdat ik het had gebracht.”

„Wat stond er in?” vroeg hij snel. „Ik kan mij niet voorstellen wat die jonge Hal Bain kon schrijven. Ik had het briefje voor Donna moeten brengen, ofschoon u dit denkelijk wel al weet?”

Die eindvraag was een openbaring. Het meisje had mij verteld dat ik een plaatsvervangend boodschapper was.

„Hebt u een vechtpartij verwacht?” vroeg ik glimlachend.

„Volstrekt niet. Ik dacht dat het een vredesboodschap was. De hemel weet dat er al onaangenaamheden genoeg zijn geweest. Maar ik wilde voor Donna er achter zien te komen wat Hal van plan was, vóór ik het briefje naar Bain bracht. Ik ontmoette haar echter niet — en zij gaf u het briefje.”

Er was een klank in zijn stem die op gepiqueerdheid wees toen hij die laatste woorden uitsprak.

„Het briefje was een waarschuwing voor Bain, die erop scheen te wijzen dat Philbric een nieuwe manier had gevonden om hem te bestrijden — een nieuwen bondgenoot. Bain dacht dat ik de nieuwe bondgenoot was.”

„Bent u dat?” vroeg King kortaf.

„Ik ben een bondgenoot,” antwoordde ik snel.

„En Scancey trachtte u dood te schieten?” vroeg hij even later.

„Ik veronderstel dat hij dacht dat het zelfverdediging was — of verdediging van Bain. Maar het briefje maakte hen dol van woede op mij. Zij spraken tot mij over den diefstal in hun kantoor alsof zij werkelijk dachten dat ik daaraan schuldig was, en dat Philbric er ook bij betrokken was.”

De auto reed met snelle vaart tusschen de velden waar het nieuwe, teere lentegroen door de dunne sneeuw heendrong. Het was een mooie streek. Het zou er heel mooi zijn wanneer de jonge knoppen aan boomen en struiken ontloken zouden zijn. Het scheen zeer zeker een vreedzame buurt in de rust van den geurigen lentedag, terwijl de zon, nu warm en helder, de sneeuw in water veranderde.

Deze vreemde tegenstelling viel mij op terwijl ik over de glinsterende velden keek en dacht aan de omstandigheden waarin ik thans verkeerde terwijl ik de dikke, stijve pleister van mijn jukbeen tot aan de inplanting van mijn haren voelde.

Het was blijkbaar bijna een ernstig kwetsuur geweest en nu reed ik met groote snelheid door een verrukkelijke landstreek naar een ervaring waarvan ik met den besten wil niets kon voorspellen, behalve den ontzettenden aard der tijding welke mijn metgezel mij had verteld.

King echter was niet tevreden met rustig afwachten.

„Als zij Hal in verband brachten met dien diefstal in het kantoor, dan hebben zij zeker iets verloren dat voor hem van waarde was. Dat schijnt een logische gevolgtrekking, nietwaar?”

„Zeker.”

„Als dat ding genoeg waarde had voor Hal om een voorwerp te zijn dat hem kon verleiden om — hun papieren te plunderen, moet en kan het alleen maar in verband staan met Bains senatorische aspiraties en Hals strijd daartegen.”

Ik antwoordde niet. Dit was onbekend terrein. Maar hij vervolgde, zonder mijn stilzwijgendheid op te letten, of ze alleen maar opvattend als een toestemming:

„Hal staat natuurlijk ver boven dergelijke handelingen. Maar iemand heeft Bain bestolen — tenzij het een middel is om de sympathie van het publiek te winnen. Ik geloof dat hij tot elk bedrog in staat is, vindt u niet?”

„Wat hij ook deed zou mij niet verbazen,” zei ik.

„Maar stel dat hij bestolen is, wat kan dan het verband zijn tusschen dat opzienbarende ding en The Hazels?”

(Wordt vervo'gd).

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE WINDESHEIM. WAND VAN DE GROOTE ZAAL.

HET HUIS TE WINDESHEIM.

(Slot).

ER zou nog gesproken kunnen worden van het bekoorlijke tuintje met zaaibloemen, de moestuinen ten zuiden van het huis, aan de overzijde van den grindweg, de veeschuur ten zuidwesten van de bloementuinen, maar — niet langer mag gezwegen worden van het Huis zelf, dat inwendig ook veel te bewonderen geeft.

Het dankt dit vooral aan den kunstenaar, die hier overal voortreffelijk stucwerk heeft aangebracht en de muren en plafonds zoo meesterlijk heeft gesierd, dat alleen hierom reeds het huis te Windesheim een eereplaats verdient op de lijst van Nederlandsche monumenten. Reeds in de breede gang — want er is geen hal en ook in dit opzicht doet dit huis aan een stadshuis denken — treft het den binnentredende. Maar het dringt zich niet aan u op, het is niet wijsch van allure, het geeft geen zware Rubens-vrouwen te zien, die elders op zoovele plafonds zweven, het is fijn en heel sierlijk, toch waar het noodig is — zie de mannenfiguren die den balk boven den toegang naar de trap schijnen te dragen, bijvoorbeeld — ook niet zonder kracht. Het wint aan schoonheid, hoe langer gij er naar ziet. En — dan merkt gij ook, hier met de kunst van een humorist te doen te hebben, van een snaak, die door een duivelschen lust is bezielde geweest om in dit deftige huis grappige voorstellingen aan te brengen, die echter nooit grof worden. Dit geldt nog weinig of niet voor de versierselen aan de muren van de benedengang, die voornamelijk met figuren gesierd zijn welke reeds sterk de kenteekenen van het rococo vertoonen; prachtig is hier onder meer het medaillon boven een der deuren, waaronder in zulk hoog relief kinderfiguurtjes zijn aangebracht, dat ze aan beeldhouwwerk doen denken. Maar aanschouw vervolgens het wonder-mooie plafond in de groote zaal; in 't midden nog de ernst: een vrouw die in de eene hand een palmtak houdt, in de andere een

boek, waarop een engeltje wijst en wier voet rust op den aardbol waarom een slang kronkelt, een zinnebeeldige voorstelling van het Goede, vermoedelijk, maar daaromheen, binnen grillige rocaille-randen, is de grappenmaker aan 't werk geweest; daar ziet men kindertjes, als Indiaantjes getooid, elders als getulbande oosterlingen en weer in andere hoeken zelfs koninkje spelend, met kroon en scepter voorzien. En wat geeft het plafond van het trappenhuis te aanschouwen? Zoowaar Zeus, vervaarlijk met zijn bliksems zwaaiend, maar reeds half veranderd in een zwaan, de zwaan die Leda zeer innige bewijzen gaf van den amoreusen gloed, welke soms in des Oppergods boezem blaakte. En dan de bovengang. Tal van meer of minder grappige tafereeltjes ziet men hier, waarvan de contouren in den loop der tijden helaas wat vervaagd zijn. De vermakelijkste zijn wel die waarop we een man zien, in de studie verdiept, terwijl een vrouw het kindje tot stilte vermaant, en de voorstelling van een muntenonderzoek, dat blijkens de hoogst-komische grijns van den tegenover den onderzoeker gezeten man, geen gunstige resultaten oplevert.

Heeft misschien de bewoner van het huis den kunstenaar — zijn naam verdiende bekend te zijn! — aangespoord tot deze snakerijen? Men zou het haast gaan gelooven, als men de gobelins in de groote zaal heeft gezien. Want ook deze geven een grappige voorstelling te aanschouwen, een boertige, realistische voorstelling van een landelijk feest vermoedelijk, die van Hollandsche of Vlaamsche huize lijkt te zijn.

Deze groote zaal beslaat het midden van het gedeelte ten oosten van de gang. Aan de voorzijde sluit daarop de salon aan, waar ook gobelins de wanden sieren, die hier fantastische landschappen en jachttafereelen te aanschouwen geven. Met de licht-groene lambrizeeringen en deuren,

Foto C. Steenberg.

HET HUIS TE WINDESHEIM. HOEKJE VAN DEN SALON.

afgezet met vergulde biesjes, met den sierlijken schoorsteen, waarin alleen het „witje” wat gebrekkig is, maken zij deze kamer tot een sierlijk en rijk intérieur.

Achter de groote zaal bevindt zich nog een klein vertrek, waar ook gobelins te bewonderen vallen, en een fraaie kast met pullen de aandacht trekt. Van de verdere vertrekken moeten nog de deftige eetzaal genoemd worden en de typische oude keuken met de groote schouw en de betegelde muren.

Prachtig gesneden meubelen, mooie oude kisten en kostbaar porcelein ontbreken niet in het huis te Windesheim, maar zij zijn niet in zulk een bijkans hinderlijke overdaad aanwezig als in sommige andere oud-adellijke verblijven; ook familieportretten zijn er niet talrijk. In de gangen althans zou er ook weinig plaats voor wezen; zij zouden het kostelijkste wat het huis rijk is, het stucwerk, bedekken.

A. L.

GRILLIGE SCHADUWEN.

9) ENKHUIZER VERTELSELS
door ALIE SMEDING.

VIII. DE DRIEMASTER OP 'T ZAND.

ER wemelen blanke en broos-gouden licht-bellen door groene en gele en roode wolvenschansen, en 't lijkt wel of 't mollige, bol-hoofdige cupidootje daar-achter dat rood-ruitige en rôsig-doorkerfde lichtschildje, ze gul-en-dartel blaast uit 'n zilveren pijpje...

'n Meeuwte zeilt door 'n oranje-licht-laan en z'n sneeuw-witte vlerken zijn aan de uit-einden rood van den fellen brand-in-'t-Westen. 't Licht tûimelt uit 't Westen en 't zonnevuur brökt 'r in spitse hompen — naar 'n zee-groene kim, roode en paarse vlammen tintelen 'r omheen en helle zwavelgele vlokken. Dikke goud-aders berstten 'r dan ook vorkende bloot in de hooge azuren luchten, en soms is 't of je in purperen en blinkende door-aarde mijnschachten kijkt:

de luchten zijn vol breede lichtwonden gespietst, en 't bloed-van-den-dag druipt uit duizende rafelige scheuren over den stillen avond.

In de verte glijdt 'n klein bruin schip, slap, futloos en als half-verkoold in de vlammen-zenging van 't hël-neerkluitende zonne-vuur.

Onmachtig en dwazelijk-doelloos vezelen dan ook in al dien uitbundigen zonne-gloed, de witte en roode en groene sein-lichten hun schrale en nietige vlammen-knoetjes, 't roode licht in die lange geribde lantaarn doet me plots weer denken aan de verrukkelijke peer-drops in de langhalzige stopflesschen van Kaatjen Dirks...! En — over 'n rood-geaderd licht-toonbankje duikt 'r nu ook plots 't ronde besjes-hoofd in de witte mutse-strookjes, 't blozende besjes-bakkes met de bolle... al-te-blauwe oogen en den rooden... al-te-rooden mond! „'n Cent zuurtjes.....?”

Bram Kiekeboe alias de-Dubbele-Steertster, is dan nu wat makkelijker gaan zitten tegen 't hek van „de Harlinger Steiger”, de spitse nog nieuwe klompen van 't manneke hebben 'n biscuitachtige kleur en in 'n donkerder-nuanceering, z'n handen ook, en ook z'n gezicht. Z'n glundere kop geestigt fijntjes onder den bruinen rand van den ouden zuidwester uit, z'n oogen kieren van de lach en pluren zoo wat poese-achtig genoegelijk, over de krullende grijze smook van z'n pijpje, de zee in. De roode fichu-van-z'n-vrouw omstropt 'm in 'n slordigen draai den pezigen nek en uit een van z'n wijde broekszakken slipt 'm als 'n sabelkwast, de punt van den blauwen zakdoek.

Broos gerucht doorvluchtigt den stillen avond: vage praatklankjes over 't water, de neurie van 'n jongen, zacht bellen-geklingel... Op „'t Zui-erhoofie”, loeren 'n paar geduldige hengelaars naar nog niet te verschalken puiters, je ziet de mannen in 't diepe water als twee versteende pierrots: met ernstige en aandachtig-strakke gezichten — op hun hoofd staan. De „Van Hasselt”, komt nu ook als 't fragiel-gebouwde huis-van-'n-sprookje: wit met gouën

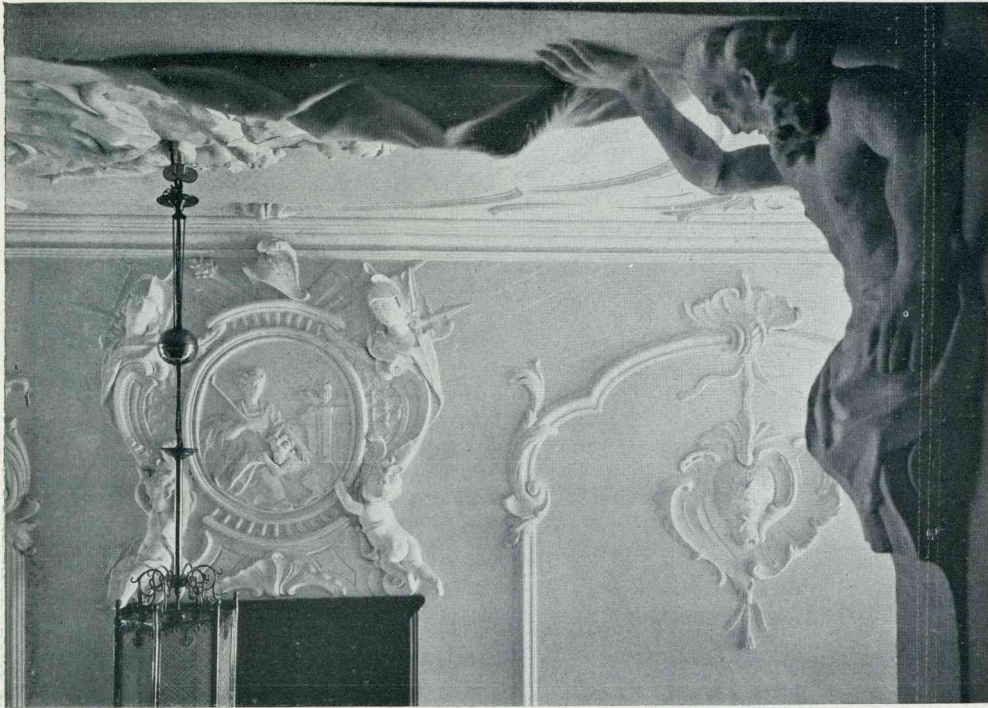

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE WINDESHEIM.

STUCVERSIERING IN DE GANG TEGENOVER HET TRAPPENHUIS.

lichtvenstertjes, 't paars-en-rood en géél-groen doorvlamde water opvaren, onder de mooie blanke veerboot drijft 'n omgekeerde, óók met gouën vensterkens.....

„Ja, maar die lucht, hee,..... dié lucht”. — De Steertster zuigt genietend de rook van z'n pijpje in, ie wijst met 'n bocheligen vinger in 'n onzekere richting en blaast mooie dikke rook-o-tjes. — „Als je 't op 'n skilderij zoo zagge,” bedenkt ie eindelijk, „dan zou je zeggen: die baas z'n varrefpotten binnen op 'n verkeerde plaas om'truuld, hee? Is 't niet zoo? 'n Kim as — as 'n verkleurde vlag en 'n wolk met vate-doek-ruuten! Enne — en 'n fokkie of 't in brand staat! Kan je je kippig opturen as 't zoo teuge de avond gaat en je binne niet al te bestig van uitkiek! Maar nou deer... nou déér, net 'n gouën skeepie an die kim! 'n Skeepie in brand! 't Vuur spat 'r uut! Kiek 'r 's! Kiek 'r 's! 'Eere grut in geen ende, 't liékt 'n pure vlammerasie, hee, de bonke vuur stuvén 'r uut, ze — ze trulen naar omlaag, tjee-tjee, kooltjes vuur en vlammen, dikke vlammen en dikke vonken en sterren, steertsterren...” — Bram is 'n beetje kortademig, en ie kucht 's fiksch uit na de lange geestdriftige opsomming, 'n wijl blijft ook z'n mond nog in 'n strakke kleine geeuw-o van duchtige verwonderdheid, dan zuigen z'n lippen weer gulzig om 't kalken-pijpje vast, ie blaast aandachtig z'n rook-kringetjes en vertelt peinzigerig. — Já, dát was toch 'r-eis gebeurd lang..... lang geleëen, ná zoo'n sievesante strenge ijsbeervan-'n-winter, toen 't al voorjaarde in de lucht, en ook 't groensel al uitschoot door 't sneeuw-dekentje op de dijk. Enne — en wél open-water, zie je, maar toch nog gruttepap van „ies-skarven,” en somstemet ook „iesvelden as bleekies, mōppen, cepleet as... as afbraak van fortificaties, torens-van-ijs en muren-van-ijs en poort-stukken, zoo dreven 'r de geweldige schotsen voorbij. En de menschen, dat was dāgeluks maar zoo wat rond-slenteren, zie je, niks te verdienen, geen duit, 'n diedeledomdeinig leven zoo, en schraal-hans opperste! Ja-w-ja, de manschappen al-gedurig maar zoo an de buitenkant uit-te-turen over zee, en 't al-te-zamen stadig staan te be-wee-klagen, dat je dan toch maar met „geen minsche-meugelukheid an 'n visschie genake konne,” de zee die wás gruttepap en die blééf gruttepap. Maareh toen op 'n dag, „d'r zát 'n driemaster op 't Zand. Zuid-zuid-Oost uut de wal, en zóó dat je 'm met je bloote oog fleeuw-tjes genaken konnen.” 't Zulleveren Klepeltjen zag 'm 't eerst „'t Klepeltjen z'n zeun is dan nóú nóg levenachtig, die zou je 't na-vragen kenne,” enne — en 't Kneutjen die had 't gelijk-op ook in de smiese, 't Kneutjen was de grōvader van de jonge Brielo en de jonge Brielo was nou al weer over de vijftig. W-ja, w-ja, en dat was dadeluk 'n heel alarm, 'n bāre drukte en veul geredekavel, oploop en samen-scholingen, kán je

denken want „hoe gaat 't met zoks?” — wil de een 't nóg beter weten dan de andere, 't vat-je, en 'n ieder wil geliék hebben ook. Jān wil wagen om 'r op uit te trekken, zién wat 'r van 't schip te halen en te redden is, en Piet zegt weer: „aj-jij je leefte zāt binne, 'oef je niet zoo veer te gaan om je te versupen” Hard tegen hard, begrijp je wel? Hij zellefers dan toen nog zoo'n kleine peuk van 'n jaar zes-zeven, maar z'n Vader 't 'm wel honderde malen verteld, wel honderde malen, jée-ja, jée-ja, van die lui-je hee, die daar maar al in ijsel en sneeuw en wind en regen bij de muren stonden uitte-spiejen naar 't schip. Want 's nachts boven de wind uit, duideluk hulpkreten en overdag duideluk 't wrak! Ja, ja — 'n sievesante driemaster! En nóg 'n paar dagen later Kraantje-lek en 't Roofie..... „die zagge allebei manskappe in 't getouw, mèt 'ullie n'kende oogen zagge ze 't, en ook datte ze wonken en zwaaiden...” — Sommige zeien toen, 'r waren zes of zeven personen zichtbaar, maar de Loeres en 't Oorlam en de Vleeremus „dié bevonden 'r met 'ullie valleke-oogen zestien tot twintig, já — j⁵, 'n bedoening zoo'n hoop zielen-in-nood, 'n be-doe-ning!” — Enne... dat was weer op 'n heldere dag met mekaar an 't beraadslagen: hoé motte we en wāt zelle we... Want overvloed-van-hulpvaardige handen, maar elkeen in de onmacht vanwege 't ijs! Ook dié 'r dan uit-trokken, halfweg bleven ze weer steken en niet alleen voor zoo'n fortevicasie van ijs, maar ook al omdat bij hūllie naderen — 't schip verdween! W-ja, w-ja, en zóó sterk dat zelfs de lui-je met de beste „uut-kiek”, geen spaandertje meer van 'n wrak konnen gewaar worden! Dā's dan dat triestige voorjaar telkens weer zóó voorgevallen. Half weg — wéer terug, scholden ze mekaar: struul en druul, verwonschen en vervloekten ze mekaar: dōndersche durref-niet en bliksemsche bibber, 'k mag lij-je dāt-o... en 'k mag lij-je dāt. — Wou Jān bevoorbeeld doorzetten tot 't uiterste, zie je, en Piet zei: „d'r genaakt 'n kluit ies as de Zuujerdiek” en Klāás: „d'r is òmmers géén piézeltjen van 'n wrak te zien, man, gebruik je verstand!” — Dān op de wal: „wel flip-en-flāp en liéve Donderdag, d'r aj-je de poppe weer van veurene of an 't dansen,” 'n driemaster op 't Zand, menschen in 't getouw en héel in 't vagelukke hulp-kreten! Nou, 't wil 't geval, na verloop van enkele dagen minneseerden de menschen in 't want, dat wier op lieve-lest van de twinteg — dertien, en van de dertien — zeuven en van de zeuven — drie! En toe 'n ieder maar an de butenkant uut-te-kieken, onbekwaam, mächtelos van 't ies. — En dā's dan op 't laatst zóó ver geloopt dat eene Geert Vleeremus, als de Zwiéger benaamd en befaamd, „zoo as-t-ie ook in 't Burgeluk wetboek bij-getiteld stond,” de Zwiéger 'r maalterig en tureluursch in z'n hersens van wier. „Ja-ja, 'n knol van 'n rebouw mot dat geweest 'ewwe, 'n knol van 'n rebouw, zeker en wis, maar 'n 'Emelsch-keurige cesjensie, w-ja, w-já, 't èt 'm'n Vader me ommers wel duzende keeren verteld, wel dúzende keeren.” — En dat ie 'r dan maar uren-an-uren bij de zeemuur stond — de Zwiéger, op 't plekkie waar je 't beste „uut-zicht” op 't wrak had, en dan zoo maar stadegies-an — mōmpelen, al gedurig mōmpelen, zóó nou, zió je, zóó nou: „Ja, ja, maats, ik hóór je wel, ik kōm maats, wacht nog maar effies, ik kom! Ve-domme, je 'èwwe toch (k je Moer's en je wijven en je kleine speulgoed.” — Affijn, dat was op-'t-slot, 't Oorlam bewerken en eene Gijsbertus Breed-uit, bijgenaamd de Loeres... „die weunde deer, watte ze onder 't vollek de Prille Duvel noemden, en 'oe ze 't mettertied later op 't Stadhuus wètteluk verdoopt ewwe, dā's me nou iniensen ontgaan.” — Maareh... 't is dan tóen gebeurd dat dié manschappen 'r na „'n lang en zweer beraad vastbesloten opuitgetrokken binnen.” D'r-lui stoere afspraak was... „en offe ze 't òk bezwōren hebben weet 'k niet”, maar de afspraak wás: niét terugkeeren of mèt de drie overgeschoten personages ven 't wrak. En zóó, ook zeker voor tegen-kanterij, van de fermielje's:

de vrouwen en kinderen en ouwe-lui-jen... „benne ze 'r in 'n ongezouten stoutheid-van-durref op 'n maan-lichte heldere nacht stilletjes van tusschen 'trokken." De Roetvreter of Baas-boe, de Italiaansche schoorsteenveger, zoo gezeld, dié had ze net op 't nippertje nog uit zien trekken, had ze nog gewaarschuwd en twee maal angeroepen, maar — al-ge-drieën zwijgen als 't graf. En toe zoo zoetjes-ân waren ze weggedobberd... „de Vleeremuus ân 't roer, de Loeres veur-op en 't Oorlam stram teuge de mast." — En meteen als ie ze d'r zóó stond — ze ná te turen : Bâásbóé, d'r gebeurde ook wat wonderluks, want 'n vaam of zeventeg achter 't schuitje van de Vleeremuus ân, d'r gong spook-achtig-gauw, 'n lög-gevaarte-van-'n-schip, maar géén geluid kwam 'r van..... en géén bevel of klank van 'n mensche-lukke stem ! En als breeë schaduwen stonden de zeilen ôp, en als — als 'n doodshoofd-vol-gaten bonkte 'r 'n wazerige lichtbol voor ân de boeg. „Dat — ôf 't de vliegende 'Ollander wéest êt....." — De dubbele-Steertster poeft 'n grote rook-o uit de rimpelig-gespitste tuit van z'n lippen, z'n oogen turen nóg door beverige kiertjes, maar de lach is van z'n mond. „En in hûc-vere fo dât nou waarheid geweest is van Baas-boe" bedenkt ie weifelig. „Tjà-a, dat kan ik je niét bewezen, en dât kan geen mensch in de gansche wereld je bewezen, maar — düt kan 'k je in elke geval vertellen : nòch van de Vleeremuus, noch ook van de Loeres, nòch van 't Oorlam êt ooit of te-immer ien starrefeluk skepsel ien viezeltje vleisch terug gezien, ze wásse wèg en ze bleefe wèg... ! En dån — 't merakelste nog achter-ân : van-dié-zelfde-nacht-af, datte die drie personen in de ies-skossen om'komme binnen — de driemaster van 't Zand, 't hééle wrak... pst vòrt, en nooit meer gezien ! Ja-ja-já, mot je 't ôpmarkelukke proeven hee : 'n driemaster, en die 't langst drie mannen in z'n tuugasie 'ouwt en — vandié-gevollege: deur dât vertoon ôk drie personen in de dood 'trokken." — Bram Kiebeboe blaast aandachtig z'n dikke rook-o-tjes, maar zonder vermaak, en zijn oogen knipperen nattig op, in 't oranjige en karmijn-roode licht van den avond. — Ja-w-ja, nou was ie al zoo'n merakelsche ouë kuresier, hee, en — en vergeten deê ie 't geval nooit... nóóit... „maar zoo ies zien-je, zóó ies is proffijteluk veur 't nageslacht om van te leeren en — nne, as wéerskouwing!"

(Wordt vervolgd).

VAN DEN BUITEN.

II° ONTWERP BOSCHWET.

Au plus profond des bois la Patrie a son coeur,
Un peuple sans forêts est un peuple, qui meurt
C'est pourquoi tous, ici, lorsqu'un arbre succombe,
Jurons d'en replanter un autre sur sa tombe.

ANDRÉ THEURIET.

EINDELIJK is er dan een ontwerp-Boschwet ingediend, en gaan we weer een stapje verder op den weg, die moet leiden tot een goed boschbezit. —

Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat er in ons land uitsluitend geliefhebberd werd op boschgebied, en, al worden de resultaten van deze particuliere bemoeiingen nog al eens de hoogte in gestoken, schitterend zijn zij toch bij lange na niet. Natuurlijk zijn er uitzonderingen: Blijdenstein, v. Heek, en niet te vergeten Reekers op Hagenau hebben meer gedaan dan liefhebbers, en dan ook mooie resultaten bereikt. Over het algemeen werd er niet veel meer dan een matig, en soms zelfs zeer matig mijnhoutboschje verkregen. Zij, die er kijk op hadden en bij onze Oostelijke bureu een goed boschbezit hadden gezien, gevoelden, dat alleen bij een dergelijken toestand alle voordeelen, die het boschbezit oplevert, en dat zijn er vele, tot hun recht zullen komen.

Nu is het moeilijk, om een bevolking als de onze die van huis uit erg nuchter is, warm te maken voor het bosch. Gewoonlijk is de eerste vraag: „Wat levert het op?" Het duurt zoo verbazend lang, voordat men rente van zijn geld ziet, en dat er nog rente te behalen valt, zelfs dat is menigen lastig bij te brengen. Een mijnhoutbosch koopen, 't hout vellen, en dan te kunnen uitrekenen, dat men daarna den grond voor niets heeft, dat is een daad van koopman-

schap, waarvoor de doorsnee-boschlieffhebber wel wat gevoelt. Maar om nu datzelfde 35 à 40-jarige mijnhoutbosch eens een verjongingskuur te doen ondergaan, zoodat het nog 40 jaar kan groeien, en dan een boschbeeld geeft, zoo mooi, als we er maar enkele hebben, terwijl tevens dit bosch ôf bosch blijft, ôf, als men het kapt, weer heel gemakkelijk tot een bosch is te maken, dat is iets... neen, daaraan waagt de Hollander zich niet. Hij beschouwt dat als een illusie, 't is hem niet reëel genoeg. Het laat hem koud, wanneer de bodem, nadat hij er zijn oogst van gehaald heeft, verwildert, achteruit gaat, en straks weer heel moeilijk tot bosch is te maken.

Nu heeft de grondeigenaar bij ons wel het volle gebruiksrecht over den grond, maar meer en meer dringt toch de gedachte door, dat dit recht niet misbruikt mag worden. Het is een gemeenschapsbelang, dat onze woeste gronden niet zoodanig worden beboscht, dat na één of twee generaties de bodem in een zoodanigen toestand is gekomen, dat een hernieuwde bebosching er van niet of nauwelijks meer zal slagen en dan feitelijk nog minder geschikt is, om productief te worden gemaakt dan op het oogenblik, dat hij nog met heide was begroeid. Het is een gemeenschapsbelang, dat onze bodem productiever wordt gemaakt, en vooral geldt dit voor onze woeste gronden. En voor 't meerendeel dier gronden kan dit het best geschieden, door ze te beboschen, geleidelijk er boschgrond van te maken, al gaat dit dan ook niet op de meest gemakkelijke wijze. Het is een lange weg, die daartoe leidt, maar, worden de maatregelen goed toegepast, een zekere weg.

Voor een particulier is het in het algemeen niet mogelijk in deze richting veel te bereiken. De middelen, die daartoe moeten leiden, kunnen veelal niet door particulieren worden aangewend. Het proces werkt over lange jaren, en kan eigenlijk alleen worden toegepast door een lichaam, dat niet direct met het heden, maar evenveel, zoo niet meer

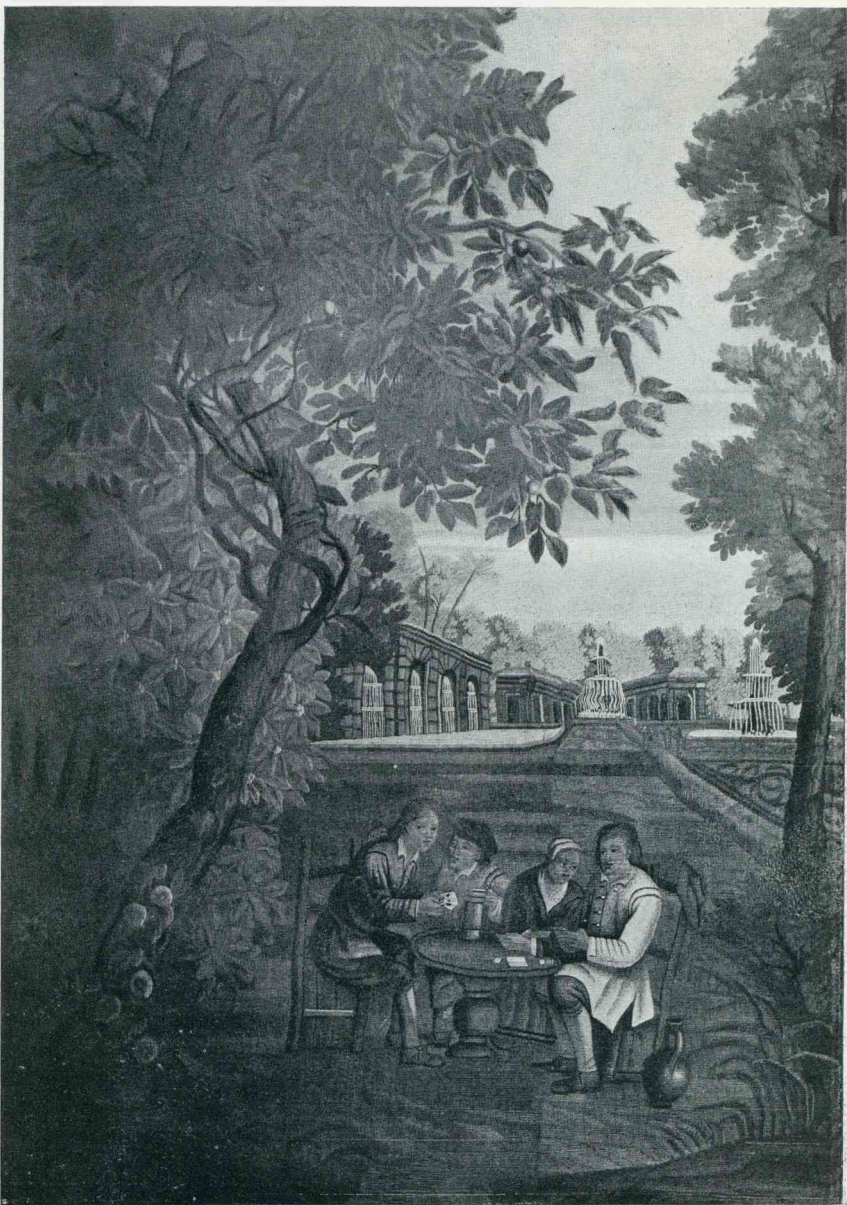

Foto C. Steenberg.

HET HUIS TE WINDESHEIM.
GOBELIN-DETAIL IN DE GROOTE ZAAL.

nog, met de toekomst rekening heeft te houden. De Staat zelve is aangewezen, deze zaak ter hand te nemen.

Gelukkig hebben we nu sedert een twintigtal jaren een Staatsboschbeheer, en sedert kort nu een Staatsboschbedrijf. Kalm en geleidelijk breidt dit bedrijf zich uit; sommigen zouden willen wenschen, dat dit vlugger ging, maar de vraag is, of dit wel gewenscht zou zijn. Het bosch moet, om te ontstaan, zijn tijd hebben, hoe geleidelijker het zich ontwikkelt, hoe beter. En voor het Staatsbosch-bedrijf geldt hetzelfde. Dat er op boschbouwgebied kalm wordt doorgewerkt, blijkt nu weer uit de indiening van een ontwerp-Boschwet, erg bescheiden nog maar, toch voor het oogenblik van zeer veel beteekenis.

De voornaamste strekking van dit onderwerp is wel, dat, wordt het wet, nu eindelijk eens de grootste misbruikers van den grond, de gemeenten, gedwongen zullen kunnen worden, hun gronden beter te behandelen. Het gemeentebosch in ons land gaf wel het droevigste beeld van een bosch, en dit is ook verklaarbaar: de beheerder was veelal de dorpsveldwachter, en het beheer bepaalde er zich dan ook toe, om, alnaarmate de gemeentebegroting een grooter of kleiner tekort aanwees, meer of minder hout te kappen. Of daardoor het bosch werd benadeeld, kon niet worden beoordeeld.

Gedurende de oorlogsjaren moest natuurlijk het gemeentebosch het ontgelden, en in plaats van een voorbeeld te zijn in den goeden zin, was het nu een voorbeeld, hoe rijp en onrijp te gelde kon worden gemaakt. Het gat, dat er te stoppen viel, was groot; veel bosch moest er aan gelooven. Gelukkig dat eindelijk de Noodboschwet ook hier ingreep, en aan dit kappen een einde maakte. Het is goed gezien, dat in 't gevolg de gemeentebesturen in hun bosch niet meer alleen heer en meester zijn, en dat van staatswege zal kunnen worden ingegrepen, zoodra hun beheer den bodem en het bosch niet ten goede komt.

Er zijn heel wat gemeenteboschschers in ons land, een eerste poging is nu gedaan, om deze boschschers in nauwer contact te brengen met het Staatsboschbedrijf, en het is aan dit laatste, te zorgen, dat dit contact zoodanig wordt, dat er op tal van plaatsen kleinere boschcomplexen ontstaan, die kunnen laten zien, wat het Staatsboschbedrijf onder bosch verstaat.

In de tweede plaats zal dit nauwere contact ten gevolge hebben, dat, meer dan tot dusverre geschiedde, de woeste gronden der gemeenten worden ontgonnen.

Het particuliere boschbedrijf is gelukkig uitgeschakeld. Niet, dat het niet zeer gewenscht zoude zijn, dat de Staat zich ook hiermede meer dan tot dusver bemoeide, maar deze materie goed te regelen is moeilijk, en voorloopig zijn daarvoor de tijden nog niet rijp. Wij vinden alleen een bepaling om insectenbeschadigingen te beteugelen; in dit opzicht zijn enkele voorschriften op te volgen, die ieder, die wel eens heeft gezien, hoe na een kap de geheele omgeving met dennescheerders kan worden vergeven, moet toejuichen.

Zeer te betreuren is het echter, dat de wet met geen enkel woord spreekt over de groote schade, die door brand kan worden veroorzaakt, en dat geen bepalingen werden gemaakt, waardoor het gevaar wat spoor en vooral tramwegen voor het bosch opleveren, wordt beperkt.

Verder is er nog iets bijzonders voorgesteld, het instellen van een Boschraad, een lichaam, dat een adviseerende stem zal hebben. Wanneer de geschikte personen daarvoor ge-

vonden worden, bijv. menschen, als die ik in 't begin van dit artikeltje noemde, dan zou zoo'n raad de trait-d'union kunnen zijn tusschen het Staatsboschbedrijf en het publiek. En hoe meer dit bedrijf geholpen wordt, om populair te worden bij de bevolking, hoe groter de kans wordt, dat het zijn doel bereikt, onze woeste gronden wat bewoonbaarder te maken, de poëzie van het bosch te brengen tot de massa, en haar daardoor wat meer reine levensvreugde te geven.

In de Memorie van toelichting zegt de minister, dat deze raad zal zijn samengesteld uit 9 personen, in hoofdzaak deskundigen op boschbouwgebied. Nu is ons land buiten de ambtenaren van het Staatsboschbedrijf hiermede maar heel dun bezaaid, terwijl bovendien met deskundigheid niet noodzakelijkerwijze warme liefde voor het bosch behoef samen te gaan. De deskundigheid mag wel worden verondersteld aanwezig te zijn bij de houtvesters van het Staatsboschbedrijf, maar om 9 Nederlandsche deskundigen te vinden buiten dit corps, dit lijkt me uiterst moeilijk. Maar waarvoor is dit noodig? Laat de minister liever gaan zoeken naar enthousiasten voor ons bosch. Het bosch zal van hun adviezen heel wat meer profiteren en daar gaat het ten slotte maar om. —

Eindelijk is door een toevoeging aan de onteigeningswet het mogelijk gemaakt, al wat als natuurschoon wordt beschouwd, door Staat of gemeenten te kunnen doen onteigenen, wanneer dit als zoodanig gevaar mocht loopen; een maatregel, die niet anders dan goed kan werken en waartegen wel weinigen meer bezwaar zullen voelen, nu we hebben gezien, wat er zonder noodboschwet is verdwenen, en wat met die wet is gespaard. Kapverboden enz. zullen nu verdwijnen, maar als er werkelijk een mooi natuurmonument is, dan kan dit in zijn geheel worden bewaard. In deze richting is er mooi adviseerend werk voor den Boschraad, en ook hier is de deskundigheid op zichzelf geen brevet van bevoegdheid om

Foto C. Steenbergh.

DE ST. JORISKERK TE AMERSFOORT, GEZIEN VAN DEN HOF.

het schoone te zien. Wordt dit ontwerp wet, dan zijn we weer een stap verder op den weg, het bosch en dus ook de gemeenschap ten zegen.

HOUTVESTER.

DE ST. JORISKERK TE AMERSFOORT.

AMERSFOORT is weinig monumentale gebouwen rijk. Dat is niet moeilijk te verklaren: de stad bereikte het hoogtepunt van haar bloei in de middeleeuwen, of, juister misschien, onder de regeering van Karel V, die een einde maakte aan de burgertwisten waarvan Amersfoort langen tijd zoo deerlijk te lijden had gehad, en — was toen toch eigenlijk niet veel meer dan een klein stadje, dat dus niet vergeleken mag worden met de enkele Noord- en de vele Zuid-Nederlandsche steden, die zich in hetzelfde tijdperk monumenten schiepen, welke nog een lust der oogen zijn.

Het voornaamste monumentale gebouw der stad is wel de hoofdkerk, oudtijds aan St. Joris gewijd, sinds de Kleine of O. L. Vrouwe kerk, die haar voornamelijk door haar hoogen sierlijken toren in de schaduw stelde, ten gevolge van een buskruitontploffing in 1787 verwoest werd. Omstreeks 1200 werd met den bouw der St. Joriskerk een aanvang gemaakt; in 1237 werd zij tot kapittelkerk verheven en in 1248 was zij voltooid, en werd zij door Bisschop Otto van Holland inge-

Foto C. Steenbergh.

HET GRAFTEEKEN VOOR JACOB VAN CAMPEN IN
DE ST. JORISKERK TE AMERSFOORT.

wijd. Deze oude kerk, een Romaansche basiliek met vierkante pijlers tusschen de beuken, galerijen boven de zijbeuken en een kruisbeuk, werd in 1340 door een geweldigen brand verwoest. Volgens de kroniek van het St. Agnesklooster geschiedde tijdens dezen brand een groot mirakel, n.l. „dat het H. Sacrament des Altaars, 't welck op Witten donderdag geconsecreert was en in de kerk ten toon gelegen hadde, op de knoop van de Kelk, die al begon te smelten, ongeschonden en ongesmolten bleef leggen, waarop een vuurig en devoot Man, die een Leek en met Liefde van 't Huis Gods ontsteken was, in de Kerk, die in vollen brand stond, kwam gelopen en haalde in groot perikel zijnes levens, zulks het hair hem van den hoofd brandde, dezelve Knoop met het H. Sacrament uit den midden van den vuire; van welke tijd af jaarlijks op de Octave van Paschen een Hoogtijdprocessie uit de Kerke in dier gebeurtenisse is gedaan.”

Ongeveer 1½ eeuw heeft het geduurd, eer de St. Joriskerk weder geheel uit haar asch was herrezen, thans in de gedaante van een driebeukige Gothische kerk. Wat behouden gebleven was van de oude kerk, voornamelijk de toren met aangrenzend gedeelte, werd aan oost- en westzijde verlengd; de zijbeuken werden verbreed en terzelfder hoogte gebracht als de middenbeuk. Oorspronkelijk schijnt het voornemen bestaan te hebben de kerk aan de westzijde even groot te maken als aan de oostzijde, zoodat de toren in het midden kwam te staan. Naar Amersfoort's Stedebeschrijver van Bemmelen weet mede te deelen, heeft de komst van Maarten van Rossum die al het hiervoor bijeengebrachte geld en bouwmaterial medenam, de uitvoering van dit plan verhinderd.

Kort nadat de stad naar de Staatsche zijde was overgegaan, in 1579 of 1580, vond men het te Amersfoort noodig aan te toonen, dat men ook daar tot „beeldenstorm” niet ongeneigd was. Bij die gelegenheid werden de beelden uit de kerken weggenomen en vernietigd. Tijdens het verblijf der Franschen te Amersfoort in het rampjaar 1672, werd de St. Joriskerk tijdelijk weder voor den Katholieken eredienst opgesteld.

De St. Joriskerk moge aanmerkelijk minder tot het stedschoon bijdragen dan de fiere toren van de verdwenen O. L. Vrouwekerk, haar oude baksteen muren en de uit het dak van 't kerkgebouw oprijzende eenvoudige vierkante toren vormen toch het middelpunt van menig schilderachtig stadsgezicht. Thans vormt zij bijkans de eenige aantrekkelijkheid van den Hof, het marktplein in 't midden der oude stad, dat vroeger door tal van aardige geveltjes omringd was, waarvan helaas zoo goed als niets overbleef. Aan de Hofzijde is in 1608 een aardig gebouwtje op kolommen tegen de kerk aangebouwd, de voormalige Beurs of Botermarkt, waarboven zich de woning

van den torenwachter bevond. Daarnaast prijkt in gothischen luister het zuiderportaal der kerk, haar hoofdingang, die van omstreeks 1500 dagteekent. Dit is wel het voornaamste uitwendige sieraad van het overigens eenvoudige gebouw. Merkwaardig is verder nog de muurschildering in de koorafsluiting aan de Langestraat, voorstellende twee staties van den kruisweg: Veronica en Simon van Cyrene.

Inwendig kan de nauwlettende beschouwer nog de hierboven vermelde geschiedenis der kerk van hare muren en slanke pijlers lezen. Ook hier is 't de soberheid die overheerscht. Veel sieraden zijn hier in den loop der eeuwen verdwenen, zoo de geschilderde glazen, door de gilden der stad geschonken, benevens de negen zware koperen kronen, die men in 1830 verkwanselde. Zelfs het grootste sieraad der kerk, het prachtige zandsteen oxaal van omstreeks 1500, dat tot de rijkste voortbrengselen der gothiek in deze gewesten kan gerekend worden, liet men niet met rust. In 1844 werd het ergerlijk verminkt, om het orgel een geschikte plaats te geven, nadat het reeds tijdens den Amersfoortschen beeldenstorm van zijn beelden was beroofd. Al maakt het in zijn geheel door die ontzering thans niet meer zoo'n indruk, door zijn details geeft het nog de blijken van een treffelijk kunstwerk. Voor een muur met twee van rijke koperen balusters voorziene deuren zijn pijlers geplaatst die de gewelven dragen waarop de galerij rust. De kraagsteenen onder de ribben vertoonen sierlijk bladwerk, vechtende monsters, een voorstelling van Simson en een Engel, een leeuw, een heilige en andere voorstellingen. Fijn bewerkte troonhemels bekronen de thans ledige nissen boven de pijlers.

Van de verdere bezienswaardigheden der kerk verdient allereerst het kleine maar mooie grafteeken voor Jacob van Campen vermelding, die in 1657 op zijn buiten „Randenbroek” in de onmiddellijke nabijheid van Amersfoort overleed. Het bestaat uit een in marmer gehouwen groep weenende kindertjes, geflankeerd door attributen van schilder- en bouwkunst. Daaronder leest men Vondel's bekende woorden:

d' Aerts Bouheer uyt de stam
Van Kampen rust hier onder,
Die t Raadhuis t'Amsterdam
Gebouwd heeft, 't achtste wonder.

Verder noemen wij nog: een 14de eeuwse doopvont met

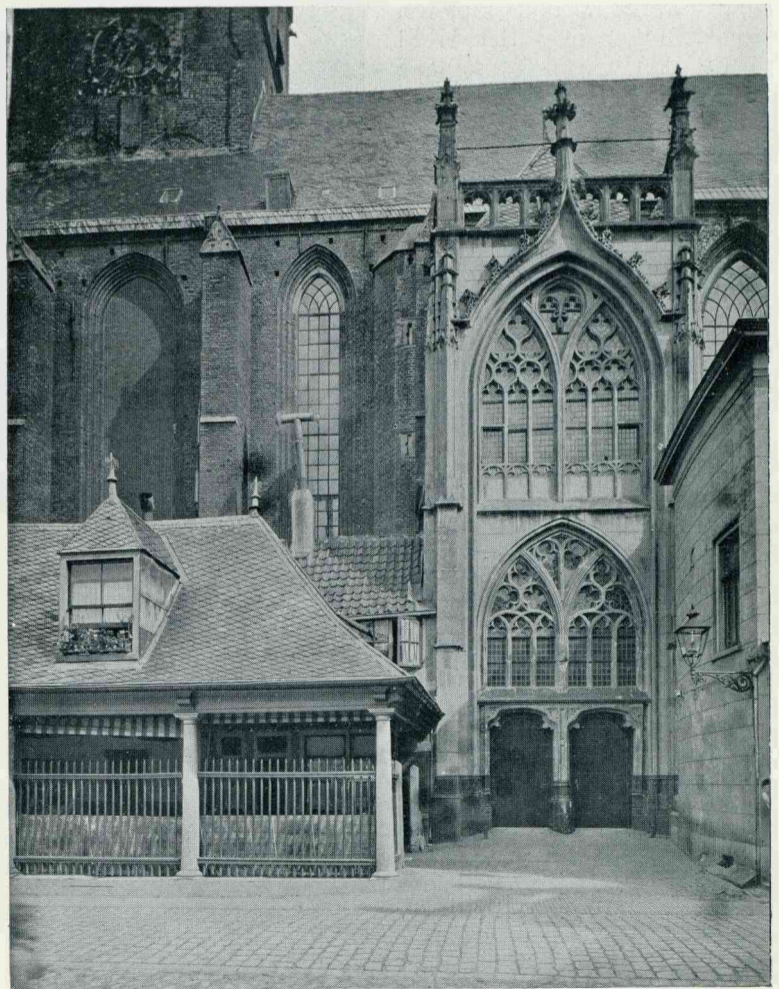

Foto C. Steenbergh.

HET ZUIDERPORTAAL VAN DE ST. JORISKERK.

17de eeuwschen voet, een eenvoudige doch fraaie preekstoel uit de 17de eeuw, een bord met sierlijk gesneden lijst waarop de namen van de bewindhebbers der kerk, de kerkmeesters of Regenten van St. Joris zijn aangebracht, een muurbeschildering voorstellend St. Joris strijdend met den draak, en — daaronder: de „Klockman”. De afbeelding op blz. 23 ontslaat ons van een nadere beschrijving van dit grappige speeltuig alsmede van een vermelding van het daaronder geschilderde rijmpje. Volstaan kan worden met de mededeeling, dat de „klockman” in verbinding staat met het torenuurwerk, en op zijn klokje sloeg als de „dolle” 1) in den toren het uur aankondigde. Sloeg — niet: slaat. Want het torenuurwerk van Amersfoort's hoofdkerk is buiten gebruik gesteld, en de oude klokken, waaronder een van 1489, door Geert van Wou gegoten, doen nog slechts dienst om de geloovigen tot den gang naar het bedehuis op te roepen. Toen nog de torenwachter daarboven naar onraad en brand speurde, kon hij tevens de dagelijksche zorg, die zulk een oud uurwerk vereischt, op zich nemen. Maar hij is afgeschaft, de gemeente meent dat de O. L. Vrouwetoren voldoende voorziet in de aankondiging van den voortgang der uren, en de kerkelijke gemeente heeft er geen geld voor over, het uurwerk op gang te houden.....

In de groote steden plaatst men steeds meer klokken, in Amersfoort, dat tot een belangrijke provinciestad is gegroeid, laat men een bestaand torenuurwerk ongebruikt. Wonderlijk en — piëteitloos. Zou de zorg voor dit uurwerk nu heusch zulk een belangrijken post op de begrooting der stad vertegenwoordigen, dat het haar geldelijke krachten te boven gaat? Vroede vaders, doe spoedig de oude klokken weer klinken over den Hof!

En dan ten slotte nog een wensch: moge weldra het grootste sieraad der kerk, het oxaal, weer in ouden luister schitteren. Weg met het kleine orgelfront!

A. L.

1) De St. Jorisklok. St. Joris was ook de patroon der krankzinnigen.

De Ravenfamilie en het volksgeloof.

OVER bovenstaand onderwerp zou heel wat te schrijven zijn, daar het geslacht der Raven een niet onbelangrijke rol speelt in het geloof, beter gezegd in de fantasie van hen, die vóór ons en, wellicht nog van meer dan men vermoeden zou, dergenen, die met ons leven.

Reeds in het Zondvloedverhaal komt de Raaf voor, immers Noach laat haar uitvliegen, ten einde te vernemen hoe het met den waterstand gesteld is. Een oude legende zegt, dat Noach de Raaf om haar lang uitblijven vervloekte, met gevolg dat de voorheen witte vogel zwart van vederen werd.

Als verkenner of boodschapper treedt eveneens de Raaf in de Scandinavische mythologie op. Odhin wordt, op zijn troon zittende, steeds afgebeeld met twee raven op den schouder

Hugin en Munin
Vliegen elken dag
Over de wijde wereld,

nadat zij des morgens uitgezonden zijn door de godheid, opdat zij deze des avonds in 't oor fluisteren wat zij zoo al

hoorden en zagen op aarde. Zóó blijft Odhin op de hoogte van het doen en laten der menschen. Aldus werd de Raaf het zinnebeeld van de alwetendheid van den Oppergod der Germanen terwijl zij om geen andere reden zich een plaats zag toegewezen op het kleed van den Perzischen zonnegod Mithra.

Niet onmogelijk is het dat de familie het aan Odhin's raven te danken heeft, dat men nog altijd van haar ledengeloof, dat zij verborgen dingen aan het licht kunnen brengen. Men denke slechts aan de bekende uitdrukking „al zouden de raven, of al zouden de kraaien het uitbrengen.” Wat de kraanvogels in het verhaal van Ibcus doen, deden later in Normandië en elders de raven. Deze eigenschap zal wellicht de aanleiding geweest zijn, dat men Raaf en Kraai als weerprofeten is gaan aanmerken, getuige het bekende:

Krassen Kraai en Raaf
verbolgen.
Weldra zal er onweër
volgen,

terwijl de zwarte kleur, dat is de kleur van de duisternis en den duivel, hen tot ongeluksvogels stempelde. En, immers in Zuid-Limburg zegen de kinderen, als zij hen zien vliegen:

De eksters en de kraaien
Die zwaaien al over mijn
hoofd
En snakken al naar mijn
dood,
Die dood begint te naken,
Ik zal het niet lang meer
maken.

In het derde bedrijf van „Götterdämmerung” laat Richard Wagner, op het oogblik, voorafgaande aan den moord op Siegfried, twee raven boven diens hoofd vliegen, hetgeen Hagen aanleiding geeft te vragen:

Errät'st du auch
dieser Raben Geraun?

om, terwijl Siegfried de vogels nastaat, den speer in diens rug te stooten, onder het uitspreken van deze woorden:

Rache raten sie mir!

Geen wonder, dat men waai de Raaf zoo'n ongunstige reputatie heeft, gelooft dat de duivel en de heksen gaarne in haar gedaante verschijnen. Wanneer zich dan ook in het Luiksche een raaf op het dak van een huis nederzet, waarin zich een lijk bevindt, zegt men dat de ziel voor den duivel is, want de raaf komt haar halen. Inzonderheid om deze metamorfose wordt een ontmoeting met dezen vogel gevreesd.

In Staring's vertelling „Marco” wordt de booze tooverkol Urocha door den jongen man bespied, terwijl

Ze ontsluit een zalfbus — één van zeven
Gelijken in een kring geschaard.
Drie vingren, schraal en krom als kelder-spinnebenen
Doopt zij daarin, bestrijkt haar voorhoofd en..... ver-
Is 't Wijf! Zij weid een Kraai. [dwenen

Nadat de vogel een bloem van een rozelaar geplukt heeft, scheurt hij die uit elkaâr, slikt ze op, herneemt daarna haar menschelijke gedaante, om zich straks opnieuw in vogel-dos te kleeden. In de gestalte van een kraai kwelt de Booze vaak vrome kluizenaars, gelijk een oude schilderij laat zien, op welke de duivel, in de gedaante van dien vogel, den Evangelist Johannes lastig valt, wiens arend echter den kwelgeest verjaagt.

Foto C. Steenbergh.

KIJKJE UIT DE NIEUWSTRAAT OP DEN TOREN
DER ST. JORISKERK TE AMERSFOORT.

Foto C. Steenbergh.

DE „KLOCKMAN” IN DE ST. JORISKERK.

De kerkvader Augustinus vond den duivelschen aard van het dier zelfs terug in het geluid, hetwelk het voortbrengt „Cras, cras,” dat wil zeggen „morgen, morgen,” waarin deze vrome man een aansporing meende te beluisteren tot uitstel van bekeering. Minder ver gezocht waren de twee raadseltjes, welke ik mij uit mijn kinderjaren herinner. Het eene luidde : „Wie is de leelijkste dief?” Antwoord : de Raaf, want hij roept al maar „cras, cras,” — „morgen, morgen,” en steelt vandaag alles weg wat onder zijn bereik komt. Het andere raadseltje luidde : „Wie is de grootste leugenaar?” Antwoord : de Kraai, immers deze roept al maar „spaar, spaar” en hij maakt dat je niets sparen kunt, want zij steelt als de raven.

Merkwaardig is het dat in Noordelijk Japan deze dief onder de vogels hoog vereerd en hem zijn leelijke eigenschap volstrekt niet euvel geduid wordt. Hij mag tegen 't middaguur in de hutten binnenvliegen om voedsel te zoeken. Ook mag hij op straat zooveel stelen als hij wil van de visschen, welke de vrouwen op karren naar de markt brengen. Het zal geen inboorling in 't hoofd opkomen de kraaien te storen of te verjagen bij haar pogingen om te stelen, hetgeen zijn grond vindt in de volgende overlevering.

Toen de wereld door den goeden geest geschapen was, kwam de booze geest tot de ontdekking dat de menschen moesten sterven als hun het licht en de warmte der zon ontnomen werd. Daarom stond de duivel eens voor 't aanbreken van den dag op, om de zon te verslinden, zoodra deze zich zou vertoonen. De Schepper was bekend met dit noodlottig voornemen en zond een kraai uit, ten einde het te verijdelen. Toen de booze met open mond naderde om de Zon op te happen, vloog de kraai hem in den muil en redde zóó de zon. De vogel maakte door deze daad aanspraak op eeuwige dankbaarheid van en vereering door het menschelijk geslacht

F. W. DRIJVER.

LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR

15) door F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz-Schönberg).

MR. Rat's bezigheden waren als gewoonlijk van sinisteren aard. Hij was aan het zoeken naar vogel-eieren.

Weldra dacht hij aan een zeker patrijzennest op den grond onder de heg. Hij had het al een week geleden gezien, toen nog ledig, maar nu zouden er zeker eieren in zijn. Hij gleed naar den grond en naderde met luchthartige kwaadaardigheid. Hij keek woest in het nest, alsof hij zeggen wilde: Je geld of je leven!

Toen viel hij achterover in de greppel beneden en weer op de been krabbelend, verdween hij met groote snelheid. Hij was geen lafaard — dat zijn ratten nooit — maar als men verwacht eieren te vinden of op z'n ergst een hulpeloze wijfjespatrijs en in plaats daarvan een bundel stinkende bladeren opstaat en bijna iemands neus afbijt, dan is men geëxcuseerd als men — alles doet.

Twintig meter verder botste Mr. Rat bij een bocht in volle vaart tegen een zittende gestalte aan, ineengedoken tegen

den kant van de greppel. De gestalte zei volstrekt niets, maar rolde zeer slapjes op zij en lag heel stil.

Mr. Rat sprong volle twee voet omhoog, en rende den kant van de helling op voor hij zich herinnerde dat de gestalte leek op een dood konijn en hij bleef staan om een onderzoek in te stellen. En het was een erg dood konijn, maar dat was niets bijzonders. Datgene wat hem vreemd voorkwam was een mooi rond gat in den buik, waardoor het konijntje om het leven was gekomen. Hij had konijnen onderzocht die op vele en verschillende wijzen gestorven waren — gedood door mensch en dier, vogel en kruipend gedierte, elk op zijn eigen wijze — maar dit duivelswerk, deze monsterachtige verwonding was een vorm van slachting die nieuw voor hem was. Degene die deze daad had gepleegd, moest een duivel zijn geweest — geen schepsel uit de wilde natuur.

Even voor het aanbreken van den dag had onze vriend verschil van meening met een andere wijfjespatrijs op haar nest over de kwestie van eenige simpele eieren. Ten slotte werd de ongelukkige aanstaande moeder gedood en daar zijn hol — slechts één van zijn geheime woonplaatsen — dichtbij was, sleepte Mr. Rat haar daarheen.

Maar zelfs na haar dood was die patrijs koppig; zij bleef in den ingang van het hol steken, half erin en half eruit, en daar was hij gedwongen haar te laten. Hijzelf ging zijn woning binnen door een ander en kleiner gat, alleen gebruikt in geval van nood.

Tegen zonsondergang van dienzelfden dag ontwaakte Mr. Rat letterlijk met een sprong. Er waren vreemde en onrustige geluiden aan de voordeur; zeker een bezoeker, die moeite had binnen te komen. Hij zat op zijn hurken, gereed om te vechten of te vluchten, gespannen luisterend, terwijl zijn kraalooogen in de duisternis als twee glimwormen gloeiden. Het geschuifel kwam, hol weerkaatst, den gang door en een tijdje vroeg hij zich verbaasd af wat in duivels naam die bezoeker toch uitvoerde.

Toen herinnerde hij zich de doode patrijs, in den ingang

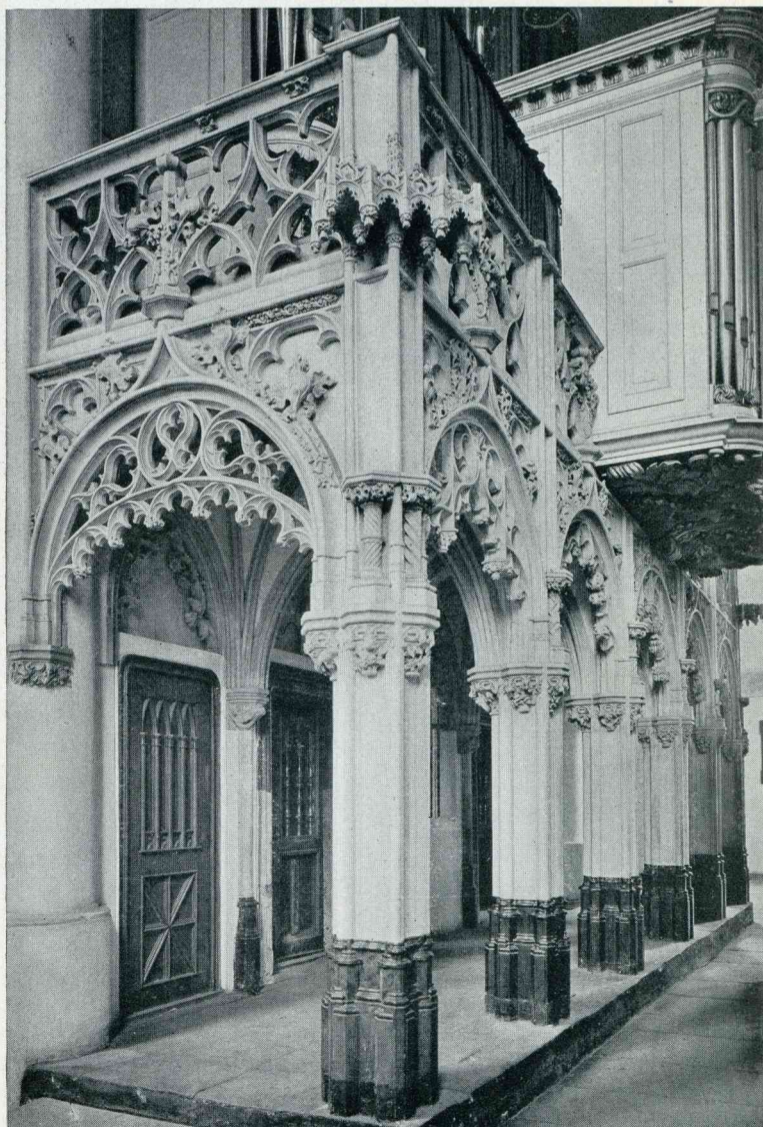

Foto C. Steenbergh.

HET OXAAL IN DE ST. JORISKERK TE AMERSFOORT.

geperst als een kurk in den hals van een flesch. Iets was bezig den vogel eruit te trekken, trok hem er ten slotte uit en vertrok met zijn buit. Dit hinderde Mr. Rat zeer en hij rende naar den ingang.

Hij vond niets. De bezoeker was vertrokken, de patrijs als een herinnering aan zijn bezoek meenemend, maar hij had één ding achtergelaten — zijn stank. Zoo rieken de bos bladeren, en de doode konijnen en het patrijzennest; zoo — en dat was het meest wonderbare van al — riekte ook een doode en half opgegeten adder, die Mr. Rat twee nachten geleden had gevonden. Wat kon dat voor een dier zijn dat speelde met een plotseligen dood in den vorm van een vergiftige slang zooals een rat zou spelen met een strootje? Het geheim werd telkens dieper. Mr. Rat ging, om zoo te zeggen, op zijn drempel zitten, streek met de onvermijdelijke zorgvuldigheid zijn snorren op, en krabde peinzend een leelijk gehavend oor. Hij zou vanavond op roof uitgaan en een feestmaal hebben zooals hij in maanden niet had gehad. Hij kende een kippenloop in den boomgaard, die door een handig inbreker geopend kon worden. Later — och, de boer zou den ratten op de boerderij de schuld geven — dien lafhartigen saaien thuisblijvers — en hij zou buiten alle getier in een van zijn buitenholen zitten.

De nacht viel als een zwart fluweelen doodskleed en bovendien was hij zoo stil als de dood — een nacht naar zijn zin.

Hij wachtte lang genoeg om de uilen te laten voorbijgaan voor hun eerste jacht van den avond. In de stilte hoorde hij een konijn schreeuwen, een dun, hoog gegil in doods-nood — en hij wist hierdoor dat de oude wezel nog leefde om te jagen en den mensch te weerstaan. Toen kwamen schepsels, die konijnen waren, naar buiten en renden rond en maakten zachte, geheimzinnige geluiden in de duisternis; de water-ratten renden in de zwarte leegten onder het kreupelhout; en eens bewoog zich een mannetjes-faisant, heel omhoog gezeten, in zijn slaap, met een droog geritsel van veeren.

Toen ging Mr. Rat uit op zijn strooptocht. Eens, op een konijnenpad en nog eens waar een plank over een droge sloot lag, bleef hij plotseling staan, krabde een oor met zijn achterpoot — een gewoonte van hem — en maakte voorzichtig een omweg voor hij verder zijn weg vervolgde. Deze evolutie werd in beide gevallen veroorzaakt door de aanwezigheid van een knip op zijn pad, ofschoon ik niet zeker weet hoe hij tot die wetenschap kwam — ik vermoed dat zijn snorren iets met de zaak te maken hadden.

Zijn weg waakzaam dwars door den boomgaard nemend, iedere zenuw tot het uiterste gespannen, vrezend voor een mensch, een licht, een hond, een val, en nog andere van de dozijnen gevaren, die konden opduiken en hem elk oogenblik in een lijk konden veranderen, ontmoette Mr. Rat iets dat hem zeer plotseling deed stilstaan en — een oor krabben.

Het was het spoor van den Onbekende — den aartsduivel. Toen ging hij verder en het spoor ging mee. Zelfs tot aan het kippenhok ging het. Lieve help! — het was naar binnen gegaan.

Mr. Rat stond heel stil en heel stijf en de pas ontwaakte maan keek half schuw naar hem over den kant van een verren heuvel. Langzaam gingen zijn haren langs zijn rug en om zijn hals overeind staan. Hij was een vechter, een woesteling zelfs onder een stam van boosdoeners, een misdadiger, een schurk onder zijn soort, zooals er ook woestelingen onder de

olifanten zijn; weinig ratten zouden gaarne in een gevecht tegenover hem staan. Het wreede temperament, dat hem tot een paria had gemaakt, vlamde plotseling op in zijn sluwe, boosaardige oogen.

Dit ding, dit onbekende dier dat rondliep in een maskeradepakje van bladeren, had hem van zijn prooi beroofd — want het zou *zijn* prooi geweest zijn. Alle vrees scheen hem te hebben verlaten, scheen door woede te zijn vervangen.

Hij gleed het bedompte kippenhok binnen. Een blik op de verschrikte kip, op de doode kuikens, elk met een beet onder het kleine vleugeltje, was genoeg voor hem. Toen weer naar buiten en weg, als een speurhond op het spoor. Dit bracht hem naar een rivier en daar liep het scherp omhoog langs den oever; blijkbaar zocht de eigenaar een brug.

Een minuut later kreeg Mr. Rat het pak bladeren in het oog dat heel vlug langs den oeverrand voortschoot. In de diepe stilte had het zeker het snelle trippelen van zijn pootjes gehoord, want het bleef, als door een schot getroffen, stilstaan en toen de rat aankwam, was het een bal. Het was een egel, niet meer en niet minder, met zijn stekels vol opgespietste dorre bladeren. Alle egels waren jaren geleden op dit landgoed gedood, zoodat deze pas aangekomen moest zijn uit een ander en veiliger jachtgebied.

Zijn snorren hadden Mr. Rat zeker gewaarschuwd voor het gevaar van haastig toe te bijten, want hij liep steeds om

en om den bal, vaag verwonderd over de afwezigheid van kop of pooten. Hij had een voordeel boven de meeste dieren bij het behandelen van zulk een vijand door zijn handvormige voorpooten. Hiermee kon hij een van de stekels beetpakken en het dier even bewegen.

Het geluk diende hem; die egel lag vlak aan den rand der rivier en voor Mr. Rat wist wat er gebeurde, had zijn lichte duw den egel met een heftig geplas in het water doen rollen.

In eenige seconden ging de bal open, strekte zich uit en zwom. Bliksemsnel

kwam een tweede geplas. Mr. Rat was in het water gesprongen en half onder gedoken. Eensklaps steigerde de egel onder het zwemmen. De rat had een aanval gedaan, op de zachte keel, onbeschermd door stekels, en zijn wreede, beetelvormige tanden hadden zich gesloten om den halsader van zijn vijand.

Een wild getrappel in het water; een enkele, vreemde, spookachtige kreet, half geknor, half gegil; een stikkende snik en — stilte.

* * *

De maan, nog altijd even rustig, staarde strak als te voren; de stilte van den nacht viel weer; de rivier vervolgde haar eeuwigdurende reis.

Mr. Rat keerde langzaam naar den oever terug en klom omhoog op het met dauw beparelde gras. Het gevecht had hem niet gehinderd, als wij een bloedige wond in zijn zijde uitzonderden, waar de egel hem met zijn klauwen had bewerkt. Mr. Rat stond intusschen te kijken naar een draaienden rollenden bundel bladeren en stekels, die stroomafwaarts rolde. Het was de „Onbekende”, die nooit meer bekend zou worden, want die egel was dood.

Toen krabde Mr. Rat zijn eene oor — en ging verder.

(Wordt vervolgd).

EEN TYPISCH ZWITSERSCH DORPSSTRAATJE IN SARNEN.